

Utvärdering av FRAM: delrapport 1

Institutionen för socialt arbete på Malmö universitet har fått i uppdrag att utvärdera samverkansprojektet FRAM som arbetar med att rehabilitera personer med självupplevd eller dokumenterad psykisk ohälsa. Utvärderingen pågår 2024–2026 och har till syfte att undersöka i vilken utsträckning FRAM:s deltagare närmat sig arbetsmarknaden, vilka insatser som uppfattas som effektiva, samt vilken betydelse som arbetsmetoderna i projektet FRAM har haft för deltagares möjligheter att närma sig arbetsmarknaden. Utvärderingen är utformad efter tre frågeställningar som besvaras genom projektdokumentation, gruppintervjuer och enkäter:

1. I vilken utsträckning har FRAM:s deltagare närmat sig arbetsmarknaden?
2. Vilka insatser uppfattas av FRAM:s projektmedarbetare och deltagare som särskilt effektiva, och vilka som mindre effektiva, för deltagares möjligheter att närma sig arbetsmarknaden?
3. Vilken betydelse uppfattar FRAM:s projektmedarbetare respektive deltagare att arbetsmetoderna har för deltagares möjligheter att närma sig arbetsmarknaden?

Denna delrapport är den första i utvärderingen av FRAM och följs upp genom en andra delrapport i slutet av 2025 samt en slutrapport i slutet av 2026.

Författare och forskarlag är Kettil Nordesjö, FD och docent i socialt arbete och Susanna Lundberg FD sociologi. Båda är verksamma som undervisande lärare och forskare vid institutionen för socialt arbete på Malmö universitet.

I denna delrapport redogör vi för (1) den pågående enkätinsamlingen, (2) övergripande teman från de tre gruppintervjuer som genomförts med deltagare och personal, samt (3) diskuterar fortsättningen.

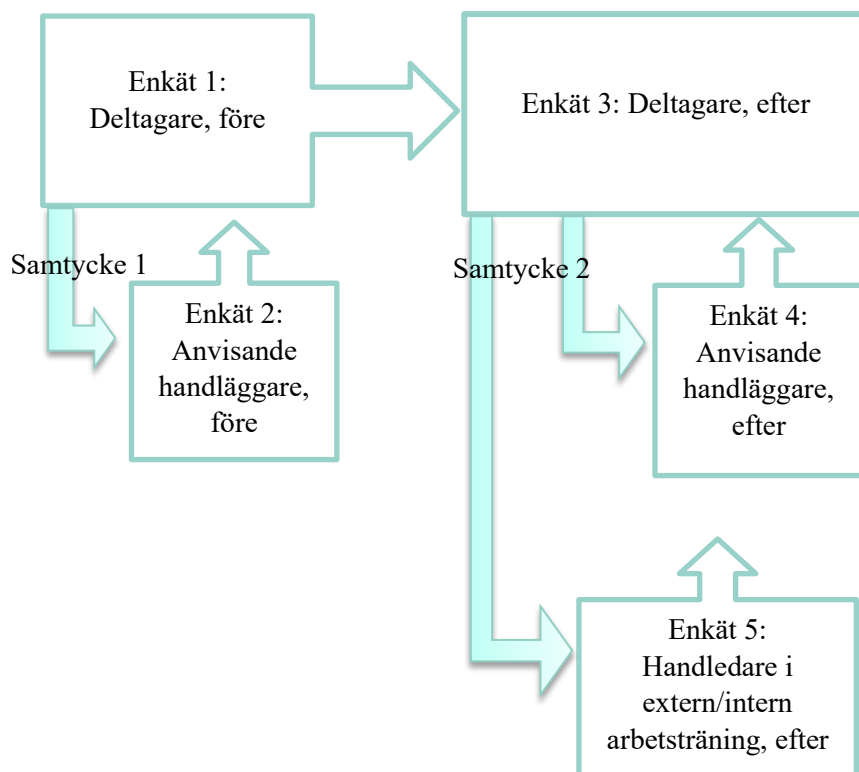
1. Enkät

Enkätupplägget består av fem del-enkäter som delas ut till deltagare, anvisande handläggare samt externa och interna arbetsträningshandledare före och efter insats, och kopplas samman enligt figuren nedan.

Enkäterna skickas ut succesivt under projektperioden. Deltagaren får enkät 1 när den börjar och enkät 3 när den slutar (minst en månad i FRAM krävs). Om deltagaren ger sitt samtycke i enkät 1 och 3 skickas enkät 2, 4 och 5 ut till anvisande handläggare och arbetsträningshandledare.

Frågeställning 1, i vilken utsträckning FRAM:s deltagare har närmat sig arbetsmarknaden, står i fokus och undersöks i alla fem enkäter utifrån frågan: *”Om ungefär hur lång tid tror du att du [resp. deltagaren] kan ta ett vanligt förekommande jobb på en arbetsplats?”* (Imorgon / Om en månad / Om sex månader / Om ett år / Om fem år / Senare). Frågan kompletteras med andra frågor såsom *Hur mycket stöd från handledare skulle du behöva på en sådan arbetsplats?”* och *”Kommer du att behöva annat stöd på en sådan arbetsplats, till exempel anpassningar av lokal, inredning eller hjälpmedel?”* för att framhålla att en ordinarie anställning inte behöver vara av samma typ som de som deltagarna

haft före sin sjukskrivning/ arbetslöshet. Utöver dessa frågor finns frågor om vilken insats man deltagit i (frågeställning 2), livskvalitet/livsvillkor, språk och bakgrundsfrågor.

Analysen kommer att fokusera på två delar, dels förändring för deltagarna på gruppnivå mellan enkäterna före och efter, dels samstämmighet mellan deltagarnas uppfattning och handläggare/arbetsträningshandledare. Om vi ser en samstämmig minskning i den upplevda tid som deltagaren "har kvar" tills hen kan ta ett vanligt förekommande arbete mellan enkäten före och efter, kan vi konstatera att FRAM av både deltagare och handläggare uppfattas som framgångsrikt. Om vi kan se samstämmighet i uppfattningen om relationen till arbetslivet mellan deltagare, handläggare och arbetsträningshandledare är stor i slutet av insatsen kan vi uppfatta det som att deltagarna har en realistisk uppfattning om sina förmågor och kapacitet. Förändringar av livskvalitet och språkförmåga kommer att besvara möjliga "bieffekter" av FRAM, som kan vara viktiga oavsett om deltagarna närmar sig arbetsmarknaden eller inte. Genom bakgrundsfrågorna kommer vi att kunna se om olika kategorier av deltagare utvecklas mer eller mindre än andra.

Eftersom enkäterna distribuerades med start i december, har få svarat på enkäten både före och efter sin tid i FRAM. Analysen av enkäten kommer därför att påbörjas när vi har en tillräcklig mängd svar. En första resultatsammanställning förväntas göras till nästa delrapport i slutet av 2025 samt till slutrapporten i slutet av 2026. I stället ger vi i denna delrapport några reflektioner till hur enkätdistributionen fungerat i inledningen av utvärderingen, samt beskriver aktuella svarsfrekvenser.

En första reflektion är att upplägget fungerar bra. Med hjälp av en kontaktperson i FRAM, som i sin tur har upparbetade rutiner med verksamhetens handläggare/handledare, får deltagarna tillgång till enkäterna. I kontinuerlig kommunikation med kontaktpersonen har det varit enkelt att justera rutiner för att förbättra enkätupplägget och språket i vissa frågor.

Svarsfrekvenserna är 250414:

Enkät	Enkät svar	Svarsfrekvens	Samtycke till enkät 2, 4, 5
Enkät 1	71/118	60 %	63/71
Enkät 2	34/63	54 %	-
Enkät 3	24/45	53 %	24/24
Enkät 4	13/24	54 %	-
Enkät 5	13/24	54 %	-
<i>Kommentar:</i> Detta är en ögonblicksbild och det finns eftersläpningar i enkätkedjan. Eftersom enkäter delas ut kontinuerligt har respondenterna fått olika lång tid på sig att svara. Vissa har fått sin enkät precis innan frekvensernas sammanställning. Dessutom har handläggare och arbetstränare (enkät 2, 4, 5) fått kortare tid på sig än deltagare (enkät 1, 3) eftersom de förra får sin enkät först när vi erhållit samtycke av deltagare.			

Utifrån tabellen är en andra reflektion att svarsfrekvensen är relativt hög. Dels med tanke på att två enkäter riktas mot deltagare som är respondenter som är svårare att nå och få svar från än exempelvis projektpersonal. Dels med tanke på att enkätstudier i socialt arbete riktade till svenska socialarbetare kan ha en svarsfrekvens på 60 % år 2008 (Meeuwisse et al., 2011), 22 % år 2018 (Scaramuzzino & Martinell Barfoed, 2021) och 11 % år 2023 (Nordesjö & Scaramuzzino, 2023). Det finns alltså en pågående utveckling med minskande svarsfrekvenser till följd av exempelvis enkättrötthet. Vid enkätutskicken i FRAM gör vi tre påminnelser via e-post och sms men är samtidigt tydliga med att det är helt frivilligt att besvara enkäten. Den som svarar "vill ej delta" får inte fler påminnelser. För deltagare går det också att besvara enkäten utan att samtycka till att en handläggare eller arbetsträningshandledare ska få uttrycka sig om hur nära deltagaren står arbetsmarknaden. Vid analys av enkätsvaren kommer en bortfallsanalys att göras för att se om enkätsvaren är representativa för FRAMs deltagare som helhet.

Trots relativt höga svarsfrekvenser på delarna är det viktigt att arbeta aktivt med distribution och påminnelser, eftersom de fem enkäterna hänger ihop som en kedja. Idealet är att samtliga fem enkäter kopplade till samma deltagare besvaras. I enkät 1, före deltagande, har 71/118 enkäter besvarats. 63/71 deltagare som har svarat har gett sitt samtycke för enkät 2 att skickas ut. Och bland handläggare som ska besvara enkät 2 har 34 svarat. Samma sjunkande antal svar kan ses för enkät 3, 4 och 5 efter deltagande. Så trots att ett sjunkande antal svar är naturligt pga att alla inte ger samtycke eller svarar, vill vi trycka på vikten av att ha en fortsatt dialog kring enkäternas distribution. Vi kan i dagsläget inte identifiera några specifika källor till bortfall.

2. Gruppvintervjuer

Gruppvintervjuer med deltagare och projektpersonal genomförs vid tre tillfällen under utvärderingsperioden för att succesivt kunna bidra med återkoppling. De är tänkta att belysa frågeställning 3 kring vilken betydelse som arbetsmetoderna har för deltagares möjligheter att närma sig arbetsmarknaden.

Till denna delrapport har tre gruppvintervjuer genomförts varav två med totalt 13 deltagare och en med 5 arbetsträningshandledare i FRAM. I deltagarintervjuerna ställdes frågor om vad man uppskattade med FRAM, vad som kunde förbättras och om man upplevde någon förändring. I intervjuer med arbetsträningshandledare ställdes frågor om hur man arbetade i FRAM, vad som kärnan i arbetssättet samt om det fanns några hinder. Då antalet involverade är litet kommer vår redogörelse från dessa intervjuer vara i form av fyra övergripande teman utan citat för att inte avidentifiera de inblandade. Dessa teman rymmer spänningsfält och ledtrådar till hur vi kan förstå verksamheten och dess arbetssätt, samt framtida datainsamling.

Tema 1. Balans och individanpassning

Ett framträdande tema är balansen mellan stöd och utmaning i FRAMs insatser och vikten av att de är individanpassade. Det finns exempel i alla intervjuer på hur denna balans är central. Det är viktigt att ge deltagaren möjlighet att arbeta i egen takt utan krav på prestation och anpassa nivån utifrån individuella behov. Samtidigt finns en förväntan på utveckling och det kan uppstå situationer där tempot kan vara för högt eller att fokusera för mycket på nästa steg innan deltagaren är redo. Denna balans är oftast välavvägd men kan också uppfattas som för pådrivande. I denna situation har handledarna en viktig roll för att fånga upp signaler från deltagare och justera deltagarens planering och föreslå pauser. Och för att hålla tillbaka deltagare för att hinna utveckla exempelvis självkännet. Deltagarna uttrycker att vissa regler och strukturer kan hålla dem tillbaka från att utvecklas så snabbt som de vill, till exempel brist på externa arbetsträningsplatser eller möjlighet till fler timmar i butik Torsten. Balansen är viktig men världen utanför FRAM sätter ibland upp begränsningar.

Tema 2. Självkännet och meningsfullhet

Ett annat tema handlar om att förstå och uttrycka sina egna behov och kapacitet och hitta en meningsfull aktivitet. Genom att arbeta praktiskt i verkstäder blir resultaten tydliga och ger en känsla av värde. Att få välja sin väg, utan att tvingas in i något, skapar motivation. Samtidigt krävs träning i att uttrycka behov, be om hjälp och hantera utmaningar. Detta kan vara svårt, och här finns en viktig uppgift i att uppmärksamma deltagarens svårigheter och föreslå en ny riktning. Individanpassning är viktigt, då miljön inte alltid passar alla. Att inte vilja återgå till tidigare arbetsliv utan hitta en ny riktning är också centralt. Frågan om ansvar för att se och möta individuella behov är ständigt närvarande.

Tema 3. Trygghet och social interaktion

Ett tredje tema handlar om hur man skapar en säker plats där deltagarna kan öva på sociala färdigheter utan att känna sig stigmatiserade. Den sociala kontakten där man går till FRAMs lokaler, träffar både andra deltagare och professionella, kan vara lika viktig som själva arbetet. Genom kombinationen av att få rutiner och träna på att vara i sociala sammanhang stärks känslan av meningsfullhet. En annan

aspekt av tryggheten på FRAM är att alla deltagare är där av liknande anledningar. Att träffa andra med liknande erfarenheter skapar en ödmjukhet inför personliga problembilder och en gemensam utgångspunkt i arbetsträningen.

Tema 4. Struktur och byråkrati.

Det sista temat fångar upp olika organisatoriska möjligheter och utmaningar i FRAM och i det större sammanhang FRAM befinner sig i. En fördel som lyfts fram är att många viktiga funktioner är samlade i FRAM vilket förenklar logistik och kontakter med myndigheter och andra som annars kan liknas vid en heltidssysselsättning. En utmaning som berörs är att det kan finnas en lång väntetid på externa arbetsträningsplatser, vilket kan tänkas skapa en förlängd tid i FRAM och risk för att deltagarens arbetsträningsprocess stannar upp. Deltagarens relation till den anvisande och externa handläggaren beskrivs också som viktig. I samband med den relation framkommer att det kan finnas en variation i synen på balans och individanpassning (Tema 1) mellan deltagaren och andra parter i FRAM.

3. Diskussion

Då denna delrapport bygger på ett litet underlag i utvärderingens inledning gör vi inga bedömningar eller ger rekommendationer utifrån empirin. Vi konstaterar att utvärderingens enkätdistribution är i gång och fungerar samt att det finns flera intressanta teman att fortsätta fördjupa sig i som kan belysa enkätens mer övergripande resultat.

Att fundera på framöver är vilka som ska vara med i höstens tre gruppintervjuer. Ett alternativ är att på nytt intervjua deltagare i två gruppintervjuer och närmare utforska processen från inskrivning till avslut i FRAM. Bland dessa skulle det vara relevant att ha representation från deltagare som haft extern arbetsträning. En tredje gruppintervju kan ägnas åt projektpersonal. Här är FRAMs handläggare men också externa arbetsträningshandledare av intresse för att förstå deras arbetssätt och utmaningar.

Hösten kommer också att ägnas åt att sammanställa en första beskrivande bild av enkätsvaren till delrapport 2.

Referenser

- Meeuwisse A., Scaramuzzino R., Swärd H. (2011). Everyday realities and visionary ideals among social workers in the Nordic countries: A matter of specialization and work tasks? *Nordic Social Work Research*, 1(1), 5–23. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2011.562030>
- Nordesjö, K., & Scaramuzzino, G. (2023). Digitalization, stress, and social worker–client relationships during the COVID-19 pandemic. *Journal of Social Work*, 23(6), 1080-1098. <https://doi.org/10.1177/14680173231180309> (Original work published 2023)
- Scaramuzzino G., Martinell Barfoed E. (2021). Swedish Social workers' experiences of technostress. *Nordic Social Work Research*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2021.1951335>